

2. Хабибрахманова А.О. Проблемы социального обеспечения научной интеллигенции в начале 1920-х годов // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – 2010. – Т. 12. – № 2. – С. 124–128.

3. Хабибрахманова А.О. Властные стратегии и тактики по улучшению качества жизни научной интеллигенции 1920-1930-х годов. Казань, 2008. 116 с.

Кущій С.С.

студент,

Науковий керівник: Свинарєнко Н.О.

кандидат історичних наук, доцент,

*Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

МІСЦЕ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ У КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Формування суспільства неможливе без культурних явищ і традицій минулого. Мистецтво – це невід’ємна частина української культури та історії. Воно є вмістилищем різноманітної інформації – про життя народу, його побут, звичаї, традиції, вірування, сподівання, тощо. «Петриківка» є неоціненним джерелом інформації про певний народ, його історію, культуру, естетичні смаки і вподобання, поведінкові стереотипи та моральні цінності.

Наразі про Петриківський розпис більша частина молоді нажалі не знає. Вагома частка людей забувають про традиції, культуру та мистецтво наших предків. Народ повинен робити більше кроків до відродження та удосконалення цього патріотичного духу на полотні або просто на поверхні. Для таких ривків уперед петриківські майстри потребують матеріальної підтримки, задля розвитку розпису, просуванню цієї творчості більш у світове мистецтво, для тренінг-курсів для людей, щоб народ України приймав участь у розвитку культури та образотворчого мистецтва своєї країни.

Мета статті полягає у аналізі історичних відомостей про Петриківський розпис для українського суспільства.

Петриківський розпис – це надзвичайне та чарівне явище народної творчості. Незвичайні пташки, бутони квітів, ягоди, калина неможливо не впізнати одразу, з’являється бажання оволодіти цією мовою барв. Шанувальники цього виду мистецтва у всьому світі.

В Україні «петриківкою» прикрашають стіни хат, меблі, кераміку, посуд. Назва розпису походить від місця його зародження – села Петриківки, що на Дніпропетровщині, перша згадка про яке датується 1772 роком. Нині в Петриківці живе більше шістдесяти майстрів цієї народної творчості. Це невеличке місто стало найсправжнім центром культури України, створивши неймовірний стиль розпису, що називається «Петриківський розпис» або «Петриківка». Цей декоративний розпис на Придніпров’ї виник на білій стіні

традиційної української хати-мазанки. Такі розписи не були призначені для довгого служіння. Тому кожного року на велике свято у Петриківці настінні розписи змивали і наносили нові. Господині в містечку прагнули зробити свій будинок найчарівнішим. До того ж, найстаранніших господинь у Петриківці називали «чепурушками». Саме вони передавали навички розпису з покоління в покоління.

У 50-х роках ХІХ століття найбільш розповсюдженими були хатні розписи. На ранніх етапах розвитку, розпис був настінним. Такі розписи були всюди дуже поширеними. Зазвичай, господині малювали на стінах хаток. Хатні розписи на Дніпропетровщині мали свої певні особливості: дрібні орнаменти з великою кількістю різноманітних деталей. А з часом, деякі майстри почали розписувати не тільки свої хати, але й працювали на замовлення. Попит на розписи зростав, але майстрів, на жаль, не вистачало, тому виникла «мальовка». Це той самий розпис, що й настінний, але зображення наносилося вже на папір, а потім вішалось в оселі.

Вперше документально малюнки були зафіксовані вже в середині ХІХ століття. Дослідження етнографа Дмитра Яворницького відкрили світу імена «петриківських» майстринь початку ХХ століття: Тетяни Пати, Надії Білокінь, Ярини Пилипенко та Параски Павленко. Ці художниці – єдині представниці свого покоління, чиї творіння зі встановленим авторством збереглися у музеях донині [4].

Науковці з «петриківки» зазначають, що спочатку, для створення малюнків українці використовували природні, естетичні фарби.

«Раніше люди виготовляли фарби з рослин та овочів. Я не можу стверджувати, бо це все ще треба дослідити, але мені здається, що частина малюнків створена саме фарбами з натуральних інгредієнтів», – розповідає віце-президент «Асоціації майстрів народного мистецтва» Ніна Бурневич [2].

Окрім звичайного розпису стін та техніки «мальовок» були, звичайно, й інший різновид розпису. Наприклад, олійними фарбами розмальовувались предмети повсякденного вжитку: скрині, лави, віконниці, сані, дерев'яний та керамічний посуд. Звісно, розписи тримались не довго, адже наносились на дерево, без попередньої обробки поверхні та закріплення лаковою поверхнею. Петриківський орнамент можна побачити, навіть, на іконах.

З кінця ХІХ ст., цей період можна назвати своєрідним «Ренесансом» в історії Петриківки, відколи винайшли нові яскраві барвники, майстрині малювали вже не на стінах, а на паперових аркушах певного розміру та формату. Ці паперові прикраси – квіти в овалі, букети в вазонах, прямокутні килимки – вішали на стіни, дотримуючись традиційних правил оздоблення хатнього інтер'єру. Мальовки користувалися великим попитом, оскільки їх легко було перевозити, замінювати новими, їх можна було придбати на ярмарках.

У 1936 році була відкрита школа декоративного малювання, випускниками якої були: Г. Прудникова, В. Кучеренко, Є. Клюпа, І. Завгородній, М. Шишацька, О. Пікуш, Н. Шулик та З. Кудиш. Відомими майстрами петриківського розпису були Т. Пата, Н. Білокінь, І. Пилипенко, Н. Тимошенко,

П. Глущенко, В. Вовк та інші. Ці досвічені майстри та їх учні відродили декоративний настінний розпис, знайшли нові можливості його використання в різних видах ужиткової графіки, тканинах, ілюстрації та промислових виробках [1].

Українські майстри народної творчості стали дуже відомими в світі завдяки Петриківському розпису. Багато церков, будівель та інших побудов у різних країнах розписані «петриківкою» українських умільців.

Протягом 1936-1944 років у Київ переїхало кілька петриківських майстринь, учениць Тетяни Пати: Марфа Тимченко, Віра Клименко, Пелагея Глущенко, Віра Павленко та Галина Павленко. В наслідок цього було вперше налагоджено промислове використання петриківського розпису – на Київській сувенірній фабриці ім. Т. Г. Шевченка. Саме тут було вперше запроваджено підлаковий розпис на нетрадиційному чорному тлі, що згодом почало використовуватися також в Петриківці. В такій формі петриківський розпис набув найбільшого поширення у радянські часи [1].

Орнамент, котрий давно розвивався, як настінний розпис і прикрашання побутових предметів, на сьогоднішній день використовується в багатьох сферах: книжковій графіці, художньому оформленні порцелянових блюд, тканин, меблів, сувенірних скриньок та посуду. З покоління у покоління заповідаються традиції петриківського розпису, особливо пташиного та рослинного орнаментів, що добре удосконалились. Петриківський «букет» характеризується заздалегідь розташуванням в його центрі трьох або п'яти квіток, зі сторін яких розміщені маленькі квіточки та бутони, що супроводжуються стрімкими та вигнутими стеблинками.

Петриківський розпис постійно мав розвиток. З настінного розвитку він еволюціонував на папір, побутові та ужиткові речі. Деякі майстри зображують візерунки на тканині, розписуючи речі повсякденного ужитку. З розвитком галузей, де використовували розпис, розвивалася і сама техніка та форма розпису.

5 грудня 2013 р. Петриківський розпис було внесено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО [1].

Отже, збереження культурної спадщини на сьогоднішній день дуже важливе. Петриківка вже стала візитною карткою України. Нематеріальна культурна спадщина – це шедеври усної народної творчості, серед яких – фольклор, виконавське мистецтво, народні традиції та обряди. А починаючи з 1772 року і до наших днів «Петриківка» – це пелюстки, листя, стебельця та лінії, котрі в умілих руках перетворюються у несподівані квіти, кетяги калини, винограду, казкових птахів і навіть людей. Вони радують око та надихають на прекрасне.

Список використаних джерел:

1. Петриківський розпис: історія та сучасність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kumlk.kpi.ua/node/763>
2. Український інтерес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uain.press/articles/petrykivskiy-rozpys-podarunok-ukrayiny-kulturnij-spadshhyni-lyudstva/>
3. Петриківський розпис: Книга-альбом / упорядник О. І. Шестакова. Київ: Мистецтво, 2015 (2016). – 240 с.
4. Белоусов Е. Петриковка – жемчужина Украины. Днепропетровск: ИМА-пресс, 2014. – 160 с.